

Jakt- och fiskerättsutredningen

Svenska Jägareförbundet har att tillvarata jägarnas intressen och verkar för främjande av jaktens utveckling. År 1993 togs av regeringen, med gillande av riksdagen, ett för den svenska jägarkåren mycket glädjande och viktigt beslut som kom till uttryck genom den ändringen i rennäringsförordningens 3 § att upplåtelse av rätt till småvilt skall ske under vissa angivna förutsättningar. Någon sådan skyldighet hade tidigare ej förelegat för länsstyrelserna. De upplåtelser som tidigare förekommit avsåg starkt begränsade områden och upplevdes ofta såsom godtyckligt tillkomna.

I det följande anges närmare hur saken nu regleras i lag och författning. Jägareförbundet har dessvärre noterat att det vid sidan av författningar och i strid mot dessa och klara uttalanden i förarbeten (prop 1992/93:32, i forts Prop) sker en utveckling och handläggning som i länsstyrelserna innebär att möjligheterna för jägarkåren att utnyttja småviltjakten i fjällområdet inskränks på sätt som är helt oacceptabelt och det kan ifrågasättas om inte handläggningen också sker i strid med lag.

Förbundet kan konstatera att länsstyrelserna, som är förvaltningsmyndigheter, i sin verksamhet skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet (Regeringsformen 1 kap 9 §). Att följa gällande lag och dess förarbeten bör vara en självklarhet. Jägareförbundet upplever mycket starkt att jägarnas intressen inte beaktas på ett tillfredställande sätt. Det är vidare förbundets mening att den prissättning som sker - detta gäller väsentligen Västerbottens län - är sådan att den motverkar de syften som låg till grund för fjälljaksreformen. På vissa håll sker förmedlingsverksamhet av jakttillstånd av näringsidkare, vilka kopplar försäljning av jakttillstånd till nyttjandet av deras egentliga tjänsteutbud, vilket även det motverkar syftet med reformen och är i strid med såväl författning som förarbeten. Det finns möjlighet för länsstyrelsen att i vissa fall avlysa områden från småviltjakt. Det är Jägareförbundets mening att så sker i alltför stor utsträckning utan tillräckliga skäl; ofta också utan att en allsidig och opartisk bedömning gjorts av länsstyrelsen. Här bör nämnas att antalet försäljningsställen för jakttillstånd är ytterst litet, att jakttillstånd i Västerbotten tillhandahålls för högst tre dagars jakt i taget samt att jakt på änder och vadare är förbjudet. Jakt på mink, kråka och rödräv kan inte bedrivas under den tillåtna tiden då länsstyrelsen valt att begränsa småviltjaktssäsongen utifrån jakttiden på ripa.

Närmare om förutsättningarna för upplåtelse

Upplåtelse av rätt till jakt på småvilt regleras - såvitt nu är ifråga - i rennäringslagens 32 § och i rennäringsförordningens 3 §. I den senare anges att rätt till småviltjakt skall upplåtas om olägenhet av någon betydelse inte uppkommer för rennärningen. Av förordningens 8 § framgår att Jordbruksverket meddelar närmare föreskrifter om upplåtelser på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Så har skett genom Jordbruksverkets författningssamling SJVFS 1993:95 (ändrad och omtryckt i SJVFS 2002:53).

Regeln om att småviltjakt skall upplåtas tillkom år 1993 i syfte att väsentligt öka upplåtelseerna av småvilt på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland. I Prop behandlades frågan och den anmäldes särskilt till riksdagen för dess kännedom. Bostadsutskottet uttalade om detta att

”Bred enighet tycks råda om att jakt ... inte bedrivs i den utsträckning resurserna medger” (1992/93:BoU8, s 19).

Riksdagen lade propositionen - såvitt avser småviltjakten - till handlingarna.

Departementschefen uttalade (Prop s 141):

”De jaktliga resurserna på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör enligt min mening utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt inom den ram som gällande

lagstiftning medger.” Vidare ”En förutsättning för att renskötseln inte skall störas är att vissa för renskötseln mycket känsliga områden undantas från de områden som upplåts för småviltjakt. De områden det närmast är fråga om att utesluta från småviltjakt är platser där samling, skiljning och slakt sker under hösten samt känslig avsnitt av flyttleder.”

Enligt rennäringslagen (32 §) gäller att upplåtelser av jakt på kronomark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen kan ske om upplåtelse kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln eller besvärande intrång i samernas rätt till jakt. I rennäringsförordningen (3 §) anges att någon olägenhet av betydelse inte får uppkomma för rennäringsen.

Det förtjänar, enligt Jägareförbundets mening, att påpekas att inte varje olägenhet för rennäringsen motiverar att upplåtelse ej skall ske utan att olägenhet skall vara av viss mer allvarlig beskaffenhet. Detta är självfallet ett naturligt ställningstagande och en nödvändig följd av att samebymedlemmarna faktiskt inte ensamma har rätt att nyttja området.

En viktig del av förutsättningarna för småviltjakten och förutsättningarna för denna att inte störa rennäringsen har i Prop angetts vara informationsutbyte mellan de berörda. Rennäringsen har dock i stor utsträckning inte velat medverka till att lämna jägare information om sin aktuella verksamhet. Likväl visar all erfarenhet (utvärderingar har gjorts av Jordbruksverket med flera vid två tillfällen 1994 och 1996) att det är ovanligt att några störningar uppkommer. Det framstår därför som i huvudsak opåkallat att länsstyrelsen undantar/avlyser stora områden från småviltjakt.

Det framstår som självklart att länsstyrelserna vid krav från sameby på avlysning noga undersöker nödvändigheten av detta. Jägareförbundet har dock fått intrycket att länsstyrelsen ofta nöjer sig med ett påstående från samebyn. Detta är oacceptabelt och anmärkningsvärt. Ansvar för upplåtelser måste ligga på länsstyrelsen (Prop s 143) som skall göra avvägningar mellan de olika intressena. Tidigare förekommande arrangemang med olika föreningars verksamhet med försäljning av jakttillstånd är överflödigt (Prop s 144). Så kallade underupplåtelser skulle ej längre förekomma annat än undantagsvis (Prop s 146). Således kan i undantagsfall i de områden som är så störningskänsliga för renskötseln att upplåtelse enligt det föreslagna systemet inte kan ske, underupplåtelse ske till samebymedlem eller sammanslutning av samebymedlemmar (Prop s 142). I sådana fall bör länsstyrelsen besluta om prisnivåerna. Departementschefen anger uttryckligen på s 146 i Prop:

”Däremot bör särskilda områden avsedda enbart för underupplåtelser inte avsättas.”

7 § SJVFS 2002:53 lyder:

”Underupplåtelser av jakträtt får endast medges undantagsvis. I de fall sådana upplåtelser medges får de endast ske till jaktvårdsföreningar samt, inom för renskötseln störningskänsliga områden, till samebymedlem eller sammanslutning av samebymedlemmar.

Särskilda områden avsedda enbart för underupplåtelser får inte avsättas.”

I detta sammanhang anför departementschefen vidare (Prop s 146):

”De underupplåtelser som förekommer idag är ofta kombinerade med obligatoriska transporter, logi eller guidning. Underupplåtelser till olika personer eller bolag försvårar en samlad och effektiv marknadsföring och fördyrar ofta jakten. Sysselsättningseffekten av själva förmedlandet är dessutom mycket låg. Däremot kan självfallet samebymedlemmar eller andra erbjuda transporter, logi och annan service som jägare kan utnyttja om de så vill. Sådan verksamhet kan vara ett viktigt bidrag för att skapa sysselsättning och utveckla turistnäringen. Om kvotering av jakttillstånd skulle erfordras inom något område bör hotell och andra som arbetar med kringverksamhet till jakten få möjlighet att förmedla del av dessa tillstånd.”

Som anförts ovan skall ansvaret för den avvägning som skall göras mellan berörda intressen ligga på länsstyrelsen. På denna punkt var departementschefen mycket klar:

”Det kan inte komma ifråga att överlämna ansvaret för avvägningen mellan de renskötande samerna och andra befolkningsgruppers intresse i fjällområdet till en sameby eller intresseorganisation. Inte heller bör en sådan uppgift läggas på det nu föreslagna sametinget.

Även om tingen intar ställning som statlig förvaltningsmyndighet har det en uppgift som gör det olämpligt att tinget avgör frågor där det finns direkta motstående intressen mellan samisk befolkning och andra. Genom att länsstyrelsen även i fortsättningen har huvudansvaret för upplåtelsegarantier garanteras att alla berörda intressen beaktas vid beslut om upplåtelse.”

Tossåsens samebys förvaltning av hela byns område för småviltjakt är således uppenbart något som ej står i överensstämmelse med gällande författning.

När det gäller avgifter för småviltjakt anförde departementschefen bl a följande (Prop s 147): ”Det är vanligt att jägare inte disponerar mark som de själva eller deras familj äger. Det är därför av stor betydelse för jägarna att jaktmark finns tillgänglig för upplåtelse och att upplåtelsegarantier sker till överkomliga priser. Länsstyrelsen har således ett ansvar för att inte enbart beakta intresset av att upplåtelsegarantier ger inkomster till samebyarna och Samefonden utan även att jakten blir tillgänglig på rimliga villkor.”

Närmare om påtalade frågor

Tossåsens sameby i Jämtland har av länsstyrelsen där medgivits en i det närmaste full kontroll över upplåtelseverksamheten inom samebyns område. En upplåtelse inom samebyn kostar detta jaktår 300 kr/dygn till skillnad mot upplåtelsegarantier som handhas av länsstyrelsen, vilka kostar 200 kr.

Detta exempel utgör en avvikelse från vad som lagligen gäller.

Inom Västerbottens län finns planer som innebär att lokala intressen får handha jaktfrågor, vilket medför en annan ordning än den som författningssenyttigt skall gälla. I Västerbottens län finns få återförsäljare av jakttillstånd vilket gör det svårare att utnyttja fjälljakten. Tendensen är densamma i övriga län. I Västerbottens län tillhandahålls jakttillstånd för högst tre dagar i följd under förutsättning att bokning sker senast fem dygn i förväg. Innebörden av detta är att den enskilde jägaren – som ofta önskar jaga under en veckas tid – tvingas avsätta avsevärd tid för att ta sig från jaktområdet till kortförsäljaren för att skaffa tillstånd för resterande tid. Avstånden är ofta mycket långa i väglöst land varför transportfrågan inte är okomplicerad vilket medför ökade kostnader, onödigt belastning på miljön, ökad administration samt förspild tid för den enskilde. En sådan ordning är inte motiverad och framstår som godtycklig och irrationell (Jfr departementschefen i prop. s. 137) vilket med tanke på att just sådana skäl låg till grund för ändringen 1993 är anmärkningsvärt. Således anförde departementschefen i prop. s. 138 ”Administrationn av den nuvarande upplåtelseverksamheten måste i allmänhet betraktas som omständlig, dyrbar och tidskrävande för såväl jägare och samebyar som länsstyrelsen”.

Som framgår av 5 § SJVFS får länsstyrelsen avlysa ”särskilt område” från den upplåtne jakten för att förhindra störningar i renkötseln. Sådana avlysningar har skett inom de tre länen. Länsstyrelsen - och ingen annan – handhar dessa frågor för att bl a garantera berörda intressen vid beslutsfattandet om upplåtelsegarantier. Avsikten med 1993 års reform om småviltjakt var att all mark som staten äger och som ligger ovan odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skall upplåtas om inte något lagligt hinder förekommer däremot. Detta måste rimligen innebära att det ankommer på länsstyrelsen att göra en egen bedömning av om visst område måste avlysas. Det är en i hög grad otillfredsställande ordning att ex.vis endast ett telefonsamtal från sameby räcker för att en avlysning skall komma till stånd. Många avlysningar framstår som godtyckligt tillkomna och upplevs inte som grundade på i sammanhanget sakliga skäl. Således har vid kontroll det ofta visat sig att några renar inte har uppehållit sig inom det avlysta området. En nogsamt planerad jakttur med inköp av kartor, bokad logi, transporter mm, som spolieras på grund av en sent tillkommen avlysning, som dessutom verkar omotiverad, orsakar en irritation och merarbete/extrakostnader för jägaren. Det går därför inte att undvika att intrycket av handläggningen är att länsstyrelserna inte ”vågar” ställa krav på utredningen inför sådana beslut och att därför de principer som angetts i propositionen inte efterföljs; besluten framstår som ”konstruerade”. På s. 143 har departementschefen tydligt

angett sin syn på detta och framhållit att det är en garanti för alla berörda intressen att länsstyrelserna har ansvaret för upplåtelseerna då det finns motstående intressen. Tyvärr visar inte länsstyrelserna sådan självständighet i förhållande till samebyarna som man – inte minst mot bakgrund av vad som angetts i propositionen – har rätt att kräva av dem.

Jägareförbundet vill understryka att förbundet på intet sätt önskar frånta samebymedlemmarna deras lagliga rättigheter. Det är dock viktigt - eftersom det finns intresse motsättningar mellan olika legitima markanvändare - att länsstyrelsen verkligen gör en ordentlig prövning i varje enskilt fall.

Inom områden där jakttrycket är högt och där kvotering av upplåtelse sker, förmedlas jakttillstånd ofta av lokala näringslivsintressen; hotell och liknande. Dessa har givetvis ett intresse av att sälja sina tjänster. Tjänstemän vid förbundet har vid telefonsamtal med sådana näringsidkare efterfrågat jakttillstånd och därvid mötts av frågan om vederbörande avser att utnyttja logi eller annat. Vid nekande svar på detta har det beskedet lämnats att några jakttillstånd inte finns. I de fall tjänstemannen förklarat sig vilja utnyttja denna service så har beskedet blivit att jakttillstånd finns att köpa.

De nyssnämnda omständigheterna innebär i praktiken att upplåtelsen sker av den enskilde näringsidkaren och inte av länsstyrelsen. Konsekvensen av detta blir att jakten blir väsentligt mycket dyrare och att länsstyrelsens beslut om kostnaden för jakttillstånden blir en i verklig mening formalitet. Det medför vidare att i stället för upplåtelse till svenskar, erhåller penningstarka utlänningar jakttillfällena trots att upplåtelse **skall** ske till svenskar och upplåtelse till andra **får** ske. Att det sedan kan snedvrída konkurrensen lokalt är en annan negativ effekt.

Priset på upplåtelse bestäms av länsstyrelsen. Priserna varierar mellan länen vilket kan ifrågasättas. I Västerbottens län har beslutats att ett dygnskort skall kosta 300 kr. Detta är en höjning i förhållande till föregående jaktår med femtio procent. En sådan höjning framstår med hänsyn till den sedan många år mycket låga inflationen som opåkallad. De flesta jägarna är normala inkomsttagare och många av dem kommer att rygga för jakten. Som exempel på avgifter som ter sig mer rimliga kan nämnas att ett dagskort på SCAs marker i inlandet kostar 60 kr. Länsstyrelsen har ett särskilt ansvar för att tillvarata möjligheterna att få upplåtelse för småviltjakt på rimliga villkor och till överkomliga priser (Prop s 147). I prop. anges på s. 147, vad gäller prissättningen för småviltjakt, att ”De avgifter som tas ut i Norge kan vara till vägledning vid fastställandet av avgiften”. På s. 139 anges att i Norge var avgiften 110 kr för tre dygn och 200 kr för en vecka. Med tillämpning av konsumentprisindex för 1992 och senaste index (juni 2004) har konsumentprisindex förändrats med 19,7 procent vilket – även med beaktande av att den norska kronan då var värd mer än den svenska – innebär att ett dagskort borde kosta avsevärt mindre än det som länsstyrelsen i Västerbotten nu tillämpar och att myndigheten inte följer den vägledning som angetts i prop. Även avgiften i de övriga länen avviker kraftigt från nämnda vägledning. Jägareförbundet ser med oro på detta och vill understryka att jakt skall vara en realistisk rekreationsform för alla, inte för ett fåtal med stora ekonomiska resurser.

Trots att det är frågan om upplåtelse av rätt till småviltjakt så sker ofta upplåtelse endast under säsongen för ripjakt. Detta innebär exempelvis att jakt på mink, kråka och rödräv, kraftigt försvåras. Med hänsyn till viltvärden framstår detta som direkt felaktigt. Särskilt allvarligt är förbudet mot jakt, inklusive jakt på rödräv inom områden där den utrotningshotade fjällräven förekommer. Detta då den ökade rödrävsstammen i fjällområdet är ett av de största hoten mot fjällrävsstammen. Även änder och vadare undantas regelmässigt från jakt. Någon saklig grund för dessa begränsningar finns inte. Frågan är om denna begränsning har grund i jordbruksverkets föreskrifter på området.

Länsstyrelserna har – utöver nämnda begränsningar – också fångstbegränsningar (s.k. bag-limit) på villebråd som får jagas. Detta trots att all tillgänglig forskning visar att sådana

begränsningar är onödiga då jakttrycket inte ligger på sådana nivåer som påverkar viltstammarna långsiktigt. Redan i propositionen anförde departementschefen om detta följande. ”Tillgången på ripa och annan småvilt bestäms i första hand av väderförhållandena och predationstrycket, medan jakten endast har en obetydlig inverkan på vilttillgången. Från viltvårdssynpunkt finns det därför mera sällan anledning att begränsa jakttrycket”. Trots detta sker sådana begränsningar regelmässigt. Jägareförbundet är givetvis medvetet om att det inom vissa områden undantagsvis kan finnas fog för sådana begränsningar. Då emellertid dessa gjorts generella kan det inte undvikas att intrycket även här är att länsstyrelserna inte verkar för den utveckling av jakten som var målsättningen med 1993 års reform.

Avslutning

Fjälljakten har nu under de drygt tio år som gått sedan ändringen i Rennäringsförordningen bedrivits utan några negativa konsekvenser för renskötseln.

Förbundet hemställer att utredningen i sitt fortsatta arbete beaktar de i denna skrivelse anförda synpunkterna på upplåtelse av småviltjakten ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen i Jämtland.

Svenska Jägareförbundet

Owe Wiktorin

Förbundsordförande